

YLÄ-SAVON SOTE KUNTAYHTYMÄN HYVINVOINTIKERTOMUS

Vuosittainen raportti 2019

Kuva: Ylä-Savon SOTE kuntayhtymä

SISÄLLYS

OSA I VÄESTÖN HYVINVOINNIN TILA VUONNA 2019.....	1
1 Indikaattorien ja muun tiedon osoittama hyvinvointi	3
2 Painopisteiden, tavoitteiden ja toimenpiteiden arviointi	12
OSA II HYVINVOINTISUUNNITELMA VUODELLE 2020	15
3 Kuntastrategian painopisteet ja linjaukset	15
4 Hyvinvoinnin edistämisen erillisohjelmat ja -suunnitelmat	16
5 Hyvinvointisuunnitelma.....	16
OSA III VALTUUSTOKÄSITTELY	19
6 Suunnitelman laatijat	19
7 Suunnitelman hyväksyminen.....	19

OSA I VÄESTÖN HYVINVOINNIN TILA VUONNA 2019

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on yksi kuntayhtymän keskeisistä tehtävistä kaikilla vastuualueilla. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen koordinaattori laatii vuosittain sekä toimintasuunnitelman että kertomuksen toteutuneesta toiminnasta. Perhekeskuspäällikkö on osallistunut sekä maakunnalliseen että kuntien hyvinvointikertomustyöhön. Yhteistyö jäsenkuntien kanssa hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen on ollut aktiivista.

Valtakunnallista lapsiperheiden muutosohjelmaa LAPEa toteutettiin myös sote-uudistuksen kaatumisen jälkeen maakunnallisen Yhdessä!-hankkeessa kehitettyjen toimintamallien suuntaisesti. Sote- ja maakuntauudistuksen valmistelun myötä kuntayhtymän ja jäsenkuntien sivistystoimet ovat lähestyneet toisiaan ja yhteistyö lapsiperhepalveluissa on edistynyt. Terveysneuvonnan toimintaohjelma on päivitetty vuosille 2019-2020. Kouluterveyskysely toteutettiin keväällä 2019 ja tuloksia on käsitelty eri yhteyksissä sekä kunta- että koulukohtaisesti.

Perheiden sosiaalityössä lapsia ja heidän perheitä tukevia palveluja järjestetään sekä sosiaalihuoltolain että lastensuojelulain perusteella. Erityisesti perheiden avohuollon palveluihin on lisätty resursseja sekä kehitetty perhetyötä. Sosiaalityön seudullinen palveluohjaus tekee tiivistä Kela-yhteistyötä ja ohjaa asiakkaita palveluihin hakeutumisessa. Kuntayhtymässä kehitetään lastensuojelua kouluttautumalla lastensuojelun systemiseen toimintamalliin.

Vuonna 2019 edistettiin asumispalveluissa olevien ikääntyvien suun terveydenhoitoa ja leikkaukseen menevien asiakkaiden suun terveydenhoitoa. Terveyspalveluissa oli kokeiluna vuonna 2019 Chat-pilotti, joka vastasi koko kuntayhtymästä. Osastopalveluissa kuntoutuksen kanssa kehitettiin tavoitteellista kokonaisvaltaista hoito- ja palvelusuunnitelmaa. Valinnanvapauskokeilun jatkohanke päättyi heinäkuussa 2019.

Ikääntyneiden palvelurakenteen tavoitteena on edistää ensisijaisesti ikäihmisten selviytymistä, toimintakykyä ja omatoimisuutta heidän omissa kodeissaan. Hyvinvointia ja terveyttä edistävät palvelut olivat osa seudullista asiakasneuvontaa. Kaatumistapaturmia ennaltaehkäistiin jakamalla maksuttomia liukuesteitä. Tavoitteita edistettiin Itsenäistä asumista tukevien työryhmien toimenpideohjelmilla ja lisäämällä välimuotoista asumista ja

senioriasumista. Kotiin vietäviä palveluja kohdennettiin runsaasti apua tarvitseville ja kotihoidon etäpalveluilla. Digitaalinen palveluväylä omana kokonaisuutena yleistyi. Osallisuutta ja omatoimisuutta tuettiin kotihoidon etäpalveluna ja lääkerobotiikalla. Kotikuntoutusta toteutettiin myös etäpalveluna. Etäpalvelujen piirissä oli 28 asiakasta ja etäkäyntejä oli 580. Lääkerobotiikkaa otettiin käyttöön.

Kotona selviytymistä ja osallisuutta tuettiin myöntämällä kaikille myöntämisperusteet täyttävälle liikkumista tukevia palveluja ja omaishoidon tukea. Viriketoiminta yhteistyössä urheilujärjestöjen kanssa jatkui. Vuonna 2019 yli 75 vuotta täyttäneiden omaishoidon peittävyys oli tavoitteiden mukaisesti 6 % ja kotihoidon 13 %. Palvelut kohdentuivat hyvin toimintakyvyn arvioinnin ja palvelutarpeen mukaisesti (RAVA). Ikääntyneelle väestölle laaditun hyvinvointisuunnitelman toteutumista arvioitiin ja toimintaa kehitettiin suunnitelman mukaisesti yhteistyössä kuntien kanssa. Yhteistyötä ja osallisuutta vahvistettiin "Voimaa vanhuuteen" -hankkeen kautta. Kokemuksellista laatua mitattiin asiakkailta, omaisilta ja henkilöstöltä yksityisessä ja julkisessa kotihoidossa ja asumispalveluissa. Arviointitulokset erosivat mm. virikkeellisyydessä.

Kuntiin nimettyjen ehkäisevän päihdetyön koordinaattorien ja Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilön välinen yhteistyö on jatkunut vuonna 2019. Opiaattikorvaushoitopotilaiden hoitoketju on ollut KYSin linjan mukainen. Korvaushoitoon pääsyä edeltävä seurantajakso on ollut kolme kuukautta. Terveysneuvontapiste Neukkari on vakiintunut huumeiden käyttäjien neulanvaihtopisteenä. Avohoidon tehostaminen eri muodoissaan on käynnistynyt. Psykiatristen hoitosuhteiden jatkuvuuden turvaaminen potilaslähtöisesti on edelleen tärkeä arvo. Omat työntekijät voivat jatkaa potilaidensa hoidossa riippumatta siitä onko potilas avohoidossa vai osastojaksolla. Yksiköiden läheinen sijainti mahdollistaa tämän helposti. Lisäksi myös yhteistyö mielenterveys- ja päihdepalvelujen sekä somatiikan välillä on tullut helpommaksi ja potilasturvallisuus on entisestään parantunut. Selviämisaseman sijainti riippuvuusosaston ja perusterveydenhuollon päivystyksen vieressä on palvelut ihanteellisesti myös päivystyksen tarpeita.

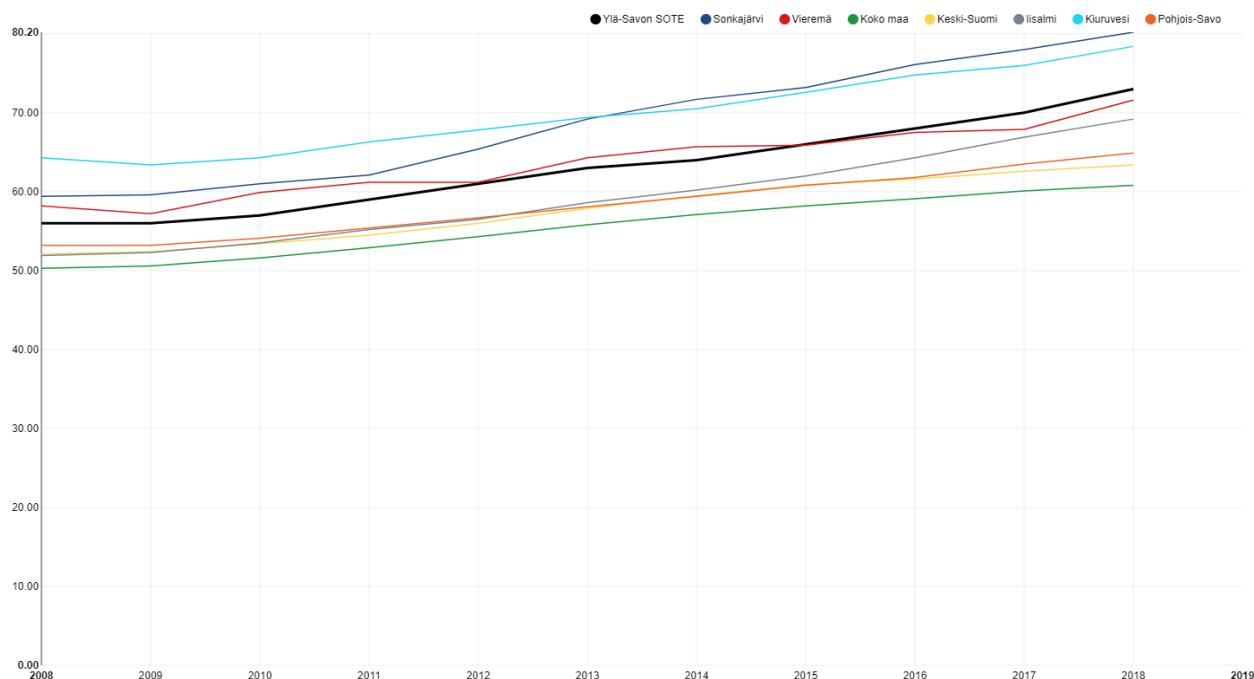
1 Indikaattorien ja muun tiedon osoittama hyvinvointi

Talous ja elinvoima

Kokonaisuudessaan Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän jäsenkuntien valtionosuudet asukasta kohden ovat korkeammat kuin Pohjois-Savossa tai maassa keskimäärin. Valtio-osuuksien määrä suhteessa asukaslukuun on kasvanut viime vuosina, mikä on luonnollista väestön ikääntymisen ja sote-kustannusten kasvun vuoksi. Merkittävä osa valtionosuuksista perustuu ikäryhmäkohtaisiin kustannuksiin. Vuonna 2018 vaihteluväli asukaskohtaisissa valtionosuuksissa oli lisälmen 2 502 eurosta Sonkajärven 3 947 euroon. Asukasta kohti laskettujen verotulojen osalta vuonna 2018 nähtiin Ylä-Savon osalta käänne alaspäin, kun keskimääräinen verotulokertymä aleni 3 352 eurosta 3 317 euroon asukasta kohti. Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän jäsenkuntien keskimääräinen asukaskohtainen verotulo jää alle Pohjois-Savon ja Keski-Suomen keskiarvojen. Vaihteluväli on kuitenkin suuri Kiuruveden 2 828 eurosta/asukas ja Vieremän 3 596 euroon/asukas.

Kuntayhtymän alueen väestömäärä on aleneva ja vuoden 2018 aikana väestömäärä aleni 414 henkilöä/1,1 %. Huoltosuhteen osalta kehityksen suunta on heikentyvä (kuvio 1). Vuonna 2017 kuntayhtymän alueen huoltosuhde oli 70 kun se vuonna 2018 oli 73. Tämä tarkoittaa, että jokaista sataa työvoimaan kuuluvaa henkilöä kohti Ylä-Savon soten alueella oli 73 työvoiman ulkopuolella olevaa. Alueen tulevan elinvoiman kannalta merkittävänä mittarina toimii lapsiperheiden osuus kaikista perheistä. Myöskään tältä osin kehitys ei ole myönteistä vaikkakin saman suuntaista koko maan kehityksen kanssa. Lapsiperheiden osuus kaikista perheistä on laskenut kuntayhtymän alueella 2010 vuoden 31 prosentista 2018 vuoden 34 prosenttiin.

INDIKAATTORI: HUOLTOSUHDE, DEMOGRAFINEN

Kuvio 1.

Lapset, varhaisnuoret ja lapsiperheet

Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän sosiaalityössä on jatkettu lapsiperheitten ehkäisevien palvelujen kehittämistä. Sosiaalityössä on lisääntyvästi otettu käyttöön perheen omaan kotiin annettavia tukipalveluita mm. avoperhekuntoutusta ja ammatillista tukihenkilötoimintaa.

Lapsiperheiden sosiaalityön asiakasmäärä on kasvava, kun sosiaalihuoltolain perusteella tukipalveluja saavien lasten määrä kasvaa. Oman kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrässä on vuonna 2018 ja 2019 ollut kasvua aikaisempiin vuosiin verraten. Lastensuojelun tekemät sijoitukset ovat pituudeltaan erimittaisia jaksoja, muutamasta päivästä koko vuoden kestävään sijoitukseen. Lähtökohtana on tukea lapsen kotiin palaamista. Laitosjaksot ovat aikaisempaa lyhyempiä, kun laitosjakson jälkeen lapselle ja hänen perheelle järjestetään erilaista tukea perheen omaan kotiin mm. perhetyötä, avoperhekuntoutusta, ammatillista tukihenkilötoimintaa. Yhtenä valtakunnallisena tavoitteena on ns. systeemisen toimintamallin käyttöönotto lastensuojelun avohuollon sosiaalityössä. Kuntayhtymä osallistui vuonna 2019 systeemisen toimintamallin

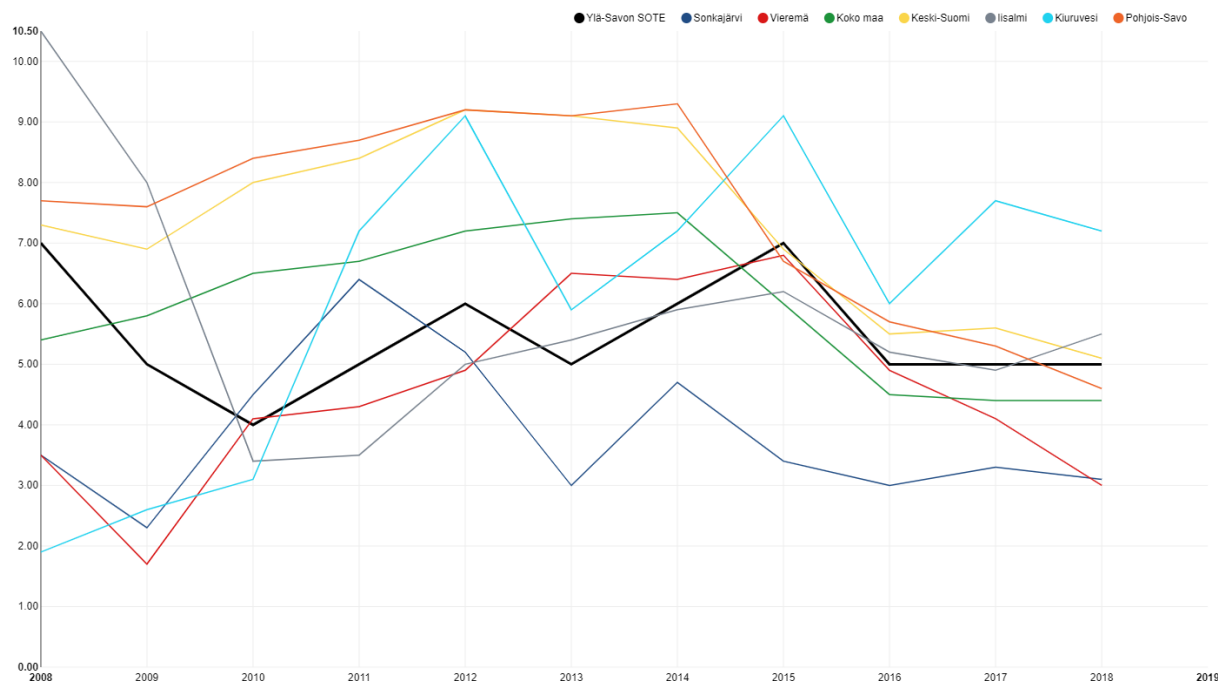
valtakunnalliseen kouluttajakoulutukseen, jossa sosiaalityön henkilökuntaa koulutettiin toimintamallin käyttöön. Lastensuojelulain mukaiset tehtävät, lastensuojeluasioiden vireille tulo ja palvelutarpeen arviot valmistuivat lakisääteisessä määräajassa. (Kuvio 2.)

Perheneuvolaan tulleet lähetteet ja yhteydenotot käsitellään lääkärin, psykologin ja sosiaalityöntekijän muodostamassa tiimissä, jossa määritellään hoitava yksikkö (lastenpsykiatria tai perheneuvola). Tämän jälkeen hoitava yksikkö määrittelee omassa tiimissään työntekijän. Tavoitteena on mahdollistaa asiakkaan tarpeiden mukainen palvelun saanti. Näin on pystytty hyödyntämään ammatillinen erityisosaaminen ja välttämään päällekkäistä työskentelyä, asiakas ohjautuu suoraan tarpeenmukaiseen palveluun. Haasteena on ollut lastenpsykiatrian erikoislääkäreiden rekrytoiminen.

Perhekeskuksen toimintaan kuuluu ylisektoriaalinen toiminta, joten kaikki eri tehtäväalueilla työskentelevät työntekijät tekevät yhteistyötä sekä lastensuojelun että perhesosiaalityön kanssa. Ennaltaehkäisevissä ja varhaisen tuen palveluissa yhteistyökumppanina ovat usein Perheentalo-yhteistyö ja siinä mukana olevat järjestöt. Yhteisiä toimintamalleja ovat esim. yhdessä järjestetty ryhmätoiminta ja yhteisten tilojen käyttö sekä erityisesti 2019 kehittyneet avoimet kohtaamispaikat. Asiakkaita ohjataan tarpeen mukaan palveluihin. Järjestöt ja Perheentalo ovat mukana mm. terveysneuvonnan ryhmätoiminnoissa, eropalveluissa perheneuvolan kanssa sekä hankkeissa. Kohtaamispaikkayhteistyötä tehdään erityisesti kuntien varhaiskasvatusten kanssa.

SOTE alueen neuvoloissa ja kouluterveydenhuollossa resurssit ovat olleet riittäviä, mutta koulupsykologin palvelua on jouduttu toistuvasti ostamaan rekrytointivaikeuksien vuoksi. Koulupsykologien puute ja vaihtuvuus lisäävät kuraattorien työtaakkaa ja lapsia ohjautuu turhaan erikoissairaanhoidon ja perheneuvolaan. Vuonna 2019 suunniteltiin nuorten alle 30 vuotta matalan kynnyksen mielenterveys- ja päihdepalvelu, joka käynnistyy 2020.

INDIKAATTORI: LASTENSUOJELUN AVOHUOLLOLLISTEN TUKITOIMIEN PIIRISSÄ 0 - 17-VUOTIAITA VUODEN AIKANA, % VASTAAVANIKÄISESTÄ VÄESTÖSTÄ (THL)

Kuvio 2.

Nuoret ja nuoret aikuiset

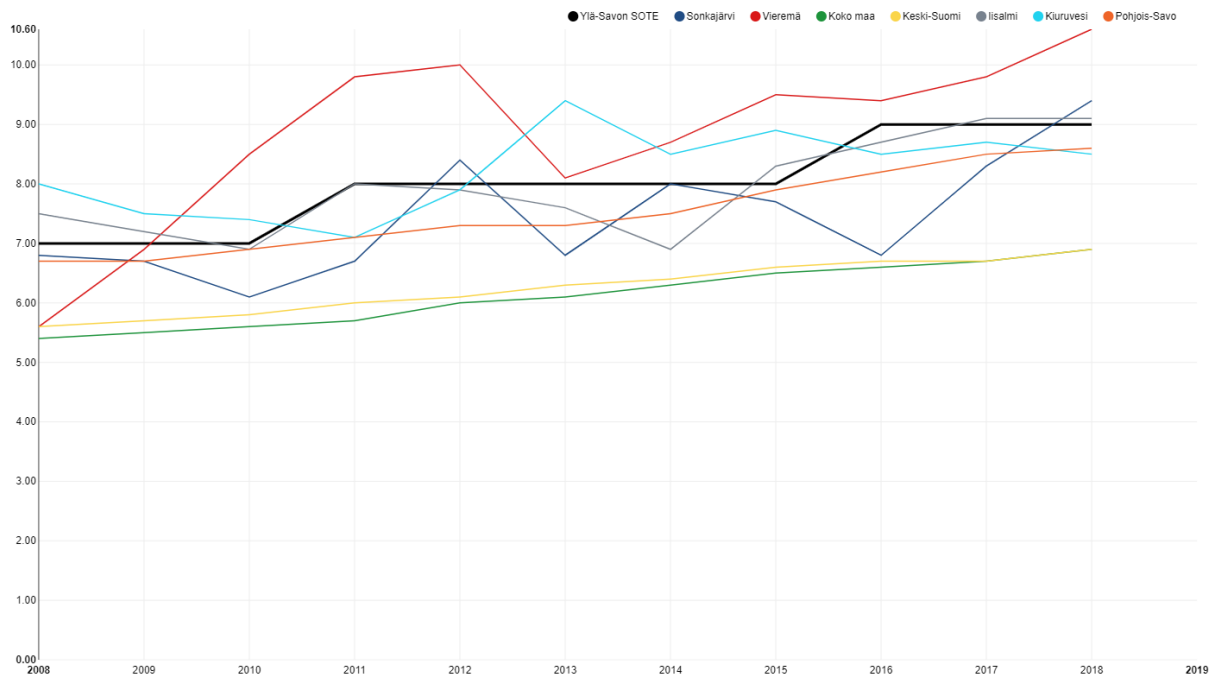
Palvelujen tarve nuorisopsykiatriisiin palveluihin on ollut edelleen suuri vuonna 2019 ja läheteiden määrä on kasvanut vuoden aikana.

Alle 25-vuotiaille naisille tehtyjen raskaudenkeskeytysten määrä per tuhatta 15–24-vuotiasta naista kohti on pääasiallisesti laskeva. Ylä-Savon SOTE kuntayhtymässä (14) raskaudenkeskeytyksiä on edelleen enemmän kuin keskimäärin Suomessa (10.1) tai Pohjois-Savossa (10.7). Ylä-Savon SOTE kunnista raskaudenkeskeytyksiä on tehty eniten Kiuruvedellä (16.4). Sonkajärvellä sekä Vieremällä keskeytyksiä on vuosina 2016–2018 ollut niin vähän, etteivät ne tilastoidu. Alle 17-vuotiaiden raskaudenkeskeytyksiä ei myöskään ole tilastoitu missään kuntayhtymän kunnassa.

Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja 16–24-vuotiaita on Ylä-Savossa ollut 9 % ikäryhmästä kolmen vuoden ajan. Koko maassa vastaava luku on 6,9 % ja Pohjois-Savossa 8,6 %. Vieremällä erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettujen määrä on edelleen korkein (10,6 %). (Kuvio 3.)

Aikuissosiaalityössä on näyttäytynyt usean vuoden ajan nuorten pahoinvointi ja nuorten palveluiden kohtaamattomuus. Aikuissosiaalityö kehittää hankkeiden kanssa uusia palveluita vastaamaan nuorten palvelutarpeisiin. Toimijoina hankkeissa INTRY ja Toimisaatiö. Sosiaalityössä on myös suunnattu työntekijäresurssia jalkautuvaan sosiaaliohjaukseen asiakkaiden toimintaympäristöön.

INDIKAATTORI: ERITYISKORVATTAVIIN LÄÄKKEISIIN OIKEUTETTUJA 16 - 24-VUOTIAITA, % VASTAAVANIKÄISESTÄ VÄESTÖSTÄ

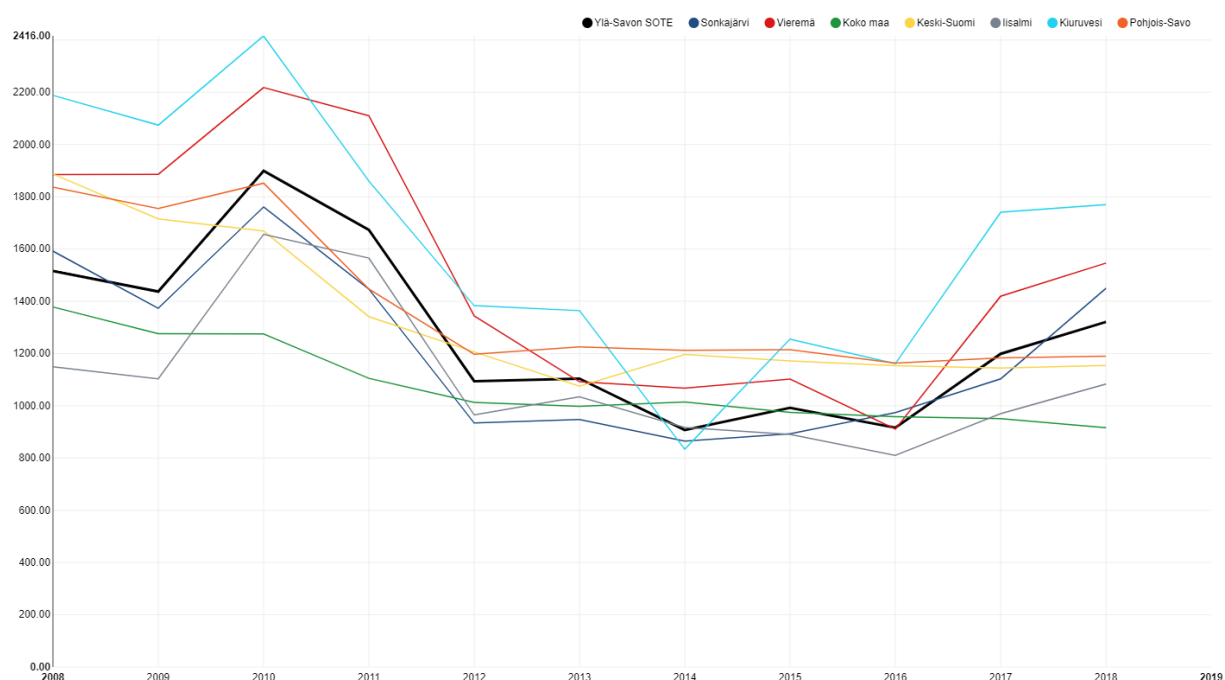

Kuvio 3.

Työikäiset

Perusterveyden avohoidon lääkärikäynnit 15–64-vuotiailla / 1000 vastaavanikäistä ovat lisääntyneet Kiuruvedellä, Vieremällä ja Sonkajärvellä vuodesta 2017 vuoteen 2018. Kiuruvedellä selittävänä tekijänä voi olla valinnanvapauskokeilun alkaminen tammikuussa 2017 ja Sonkajärvellä vuonna 2018. Muuna selittävänä tekijänä lisääntyneelle käytölle voi olla toimintamallien muutokset omassa vastaanottotoiminnassa. Vastaanotoilla on ollut käytössä Enska-toimintamalli, jossa arvioidaan hoidon tarve ja järjestetään tarvittaessa jatkohoito. Enska-hoitotiimi koostuu sairaanhoitajista, fysioterapeuteista ja lääkäreistä. Vuonna 2019 on jatkunut sähköisellä ajanvarauksella toimiva lääkäreiden iltavastaanotto ja Vastaanottamo-toimintamalli (sairaanhoitajan ja lääkärin yhteisvastaanotto). (Kuvio 4.)

INDIKAATTORI: PERUSTERVEYDENHUOLLON AVOHOIDON LÄÄKÄRIKÄYNNIT 15 - 64-VUOTIAILLA / 1 000 VASTAAVANIKÄISTÄ

Kuvio 4.

Vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalassa hoidettujen osuus 25–64-vuotiaista Ylä-Savon SOTE kuntayhtymässä on 12 % ollen korkeampi kuin koko maassa oleva 11,8 %. Kiuruvedellä (10,1 %) ja Sonkajärvellä (13,4 %) tilanne on vuonna 2018 mennyt parempaan suuntaan. Vieremällä (13,8 %) ja Iisalmessa (12,1 %) on vastaavasti vähän nousua.

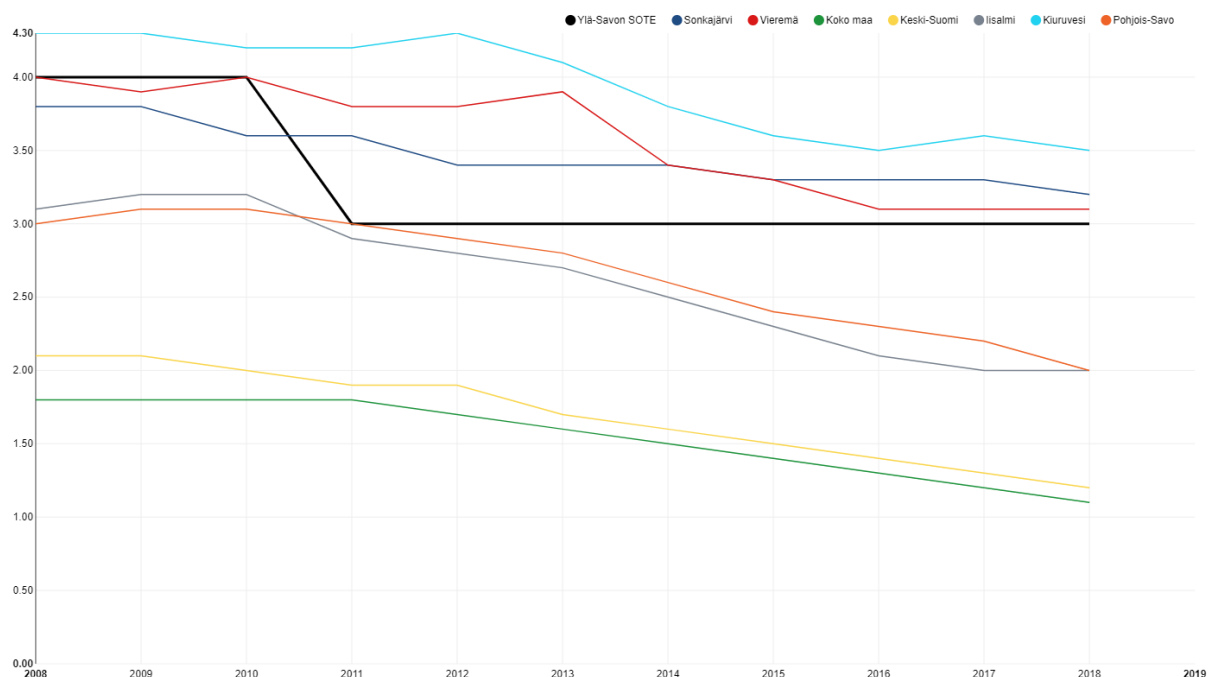
Raskaudenkeskeytykset 15–49-vuotiailla on SOTE kuntayhtymän osalta 9/1000 naista, mikä on korkeampi kuin koko maan keskiarvo 7,6/1000 naista kohti. Kokonaisuutena raskaudenkeskeytysten määrä on vähentynyt kymmenellä prosentilla.

Sairauspäivärahaa saaneiden 25–64-vuotiaat / 1000 on Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän alueella enemmän (113) kuin koko maassa (99,3). Vieremällä sairauspäivärahaa saaneiden osuus on laskenut vuonna 2017 (114,4), mutta vuonna 2018 on lähtenyt nousuun (124,3).

Työkyvyttömyyseläkettä saavien osuus 25–64-vuotiaista on Ylä-Savon SOTE kuntayhtymässä pysynyt samana 11 %, mikä on korkeampi kuin koko maassa (6,7 %). SOTE kunnista eniten työkyvyttömyyseläkettä saavia on Kiuruvedellä (13,6 %). Tuki- ja liikuntaelin- sekä sidekudosten sairauksien vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavien osuus 16–64-vuotiaista on Ylä-Savon SOTE kuntayhtymässä 3 % eli korkeampi kuin koko maassa,

joka on 1,9 %. SOTE kunnista eniten tuki- ja liikuntaelinsairauksien vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavia on Kiuruvedellä (3,5 %) ja vähiten Iisalmessa (2 %). Pohjois-Savossa määrä on kuitenkin kokonaisuudessaan laskusuuntainen kuten koko maassa. (Kuvio 5.)

INDIKAATTORI: TUKI- JA LIIKUNTAELINTEN- SEKÄ SIDEKUDOSTEN SAIRAUKSIEN VUOKSI TYÖKYVYTTÖMYYSELÄKETTÄ SAAVAT, % 16 - 64-VUOTIAISTA

Kuvio 5.

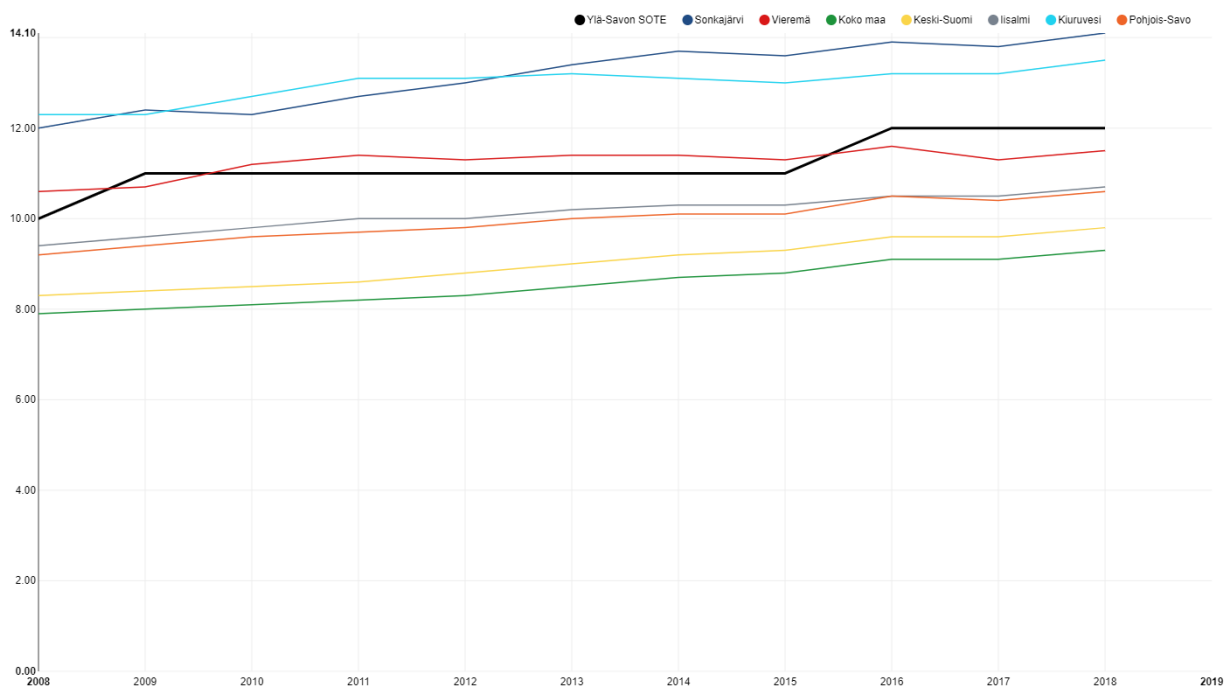
Eläkkeelle siirtymisikä on Suomessa keskimäärin 59 vuotta kuten myös Ylä-Savon SOTE kuntayhtymässä. Kuntayhtymän kunnista Kiuruvedellä ja Vieremällä eläkkeelle siirtymisikä on korkein 59,9 vuotta ja alhaisin Sonkajärvellä eli 59,1 vuotta.

Psykiatrinen sairastavuus on alueella korkea, mutta suhteellisen vakio. Palvelujärjestelmä on tällä hetkellä kattava Ylä-Savossa ja henkilöstörakenne on palvelutarpeen mukainen, kynnys hoitoonpääsyyn on matala. Mielenterveys- ja päihdepalveluihin on panostettu toimivalla konsultaatioyhteistyöllä yhteispäivystyksen kanssa, tehostetun avohoidon palveluilla sekä selviämisasemalla. Mielenterveys- ja sosiaalipalvelujen yhteistyö on toimivaa ja asiakaslähtöistä, painopisteen ollessa kuntoutumisen tukemisessa. Mielenterveys- ja päihdekuntoutujia tuetaan hyvin avohoidossa ja kotiin annettavilla palveluilla. Vuoden 2018 aikana alueen asukkaiden psykiatrisen sairaanhoidon hoitopäivien määrä on edelleen vähentynyt.

Ikäihmiset

Ylä-Savon SOTE kuntayhtymäalueella yli 75 vuotta täyttäneiden määrä on kasvusuuntainen (kuvio 6). Kasvavaan palvelutarpeeseen on vaikutettu mm. palveluohjauksen vahvistamisella, omaishoitajien terveystarkastuksilla, tarvetta vastaavilla resursseilla ja uusilla palvelumuodoilla. Järjestämistapoja on vahvistettu esimerkiksi palvelusetelin käyttöönottamisella asumispalveluissa ja laajentamalla sitä kotihoidossa. Etähoitoa on lisätty kotihoidossa ja asumispalveluissa. Palvelurakennetta on ohjattu kuntayhtymässä palvelutasomäärityksillä ja myöntämisperusteilla, joita on vahvistettu ja päivitetty. Sosiaali- ja terveydenhuollon iäkkäiden pitkäaikainen laitoshoido päättyi.

INDIKAATTORI: 75 VUOTTA TÄYTTÄNEET, % VÄESTÖSTÄ

Kuvio 6.

Alzheimerin taudin vuoksi erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja yli 65 vuotta täyttäneistä on Ylä-Savon SOTE kuntayhtymään alueella (8 %) selkeästi koko maata (3,2 %) enemmän, erityisesti Sonkajärvellä (8,9 %). Kaatumistapaturmien ehkäisemiksi jatkettiin liukuesteiden jakamista kuntalaisille vuonna 2019. Vaikuttavuutta ei vielä voida täysin arvioida, koska indikaattoriaineistoa on saatavissa vasta vuodelta 2018.

Osastopalveluissa hoidetaan pääasiassa kuntayhtymän perusterveydenhuollon akuutisti sairastuneita ja kuntoutusta tarvitsevia kuntayhtymän potilaita sekä tarvittaessa ulkokuntalaisia. Osastopalvelut tarjoavat erikoissairaanhoidtoa sydänvalvonnan ja dialyysihoidon osalta. Alueen väestön sairastuvuus näkyy sairaalahoidon hoitojaksojen määrässä. Vuoden 2018 kesäkuun alusta paikkamäärät ovat vähentyneet kokonaisuutena. Kaatumisten ennaltaehkäisemiseksi ja lonkkamurtumien vähentämiseksi osastopalvelut ovat olleet aktiivisesti mukana Sairaanhoidopiirin AKE-työryhmässä.

Kaikki ikäryhmät

Erikoissairaanhoidon avohoitokäynnit / 1000 asukasta ylittävät Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän (3113,0) ja kaikkien jäsenkuntien osalta koko maan käynnit (1897,2). Erityisesti Ylä-Savon SOTE kuntayhtymässä lisälmen käynnit ylittyvät paljon (3400,9). Tätä voi selittää osaltaan palvelujen helppo saatavuus. Erikoislääkärien vastaanotoille on haettu uusia toimintamalleja hoitoketjujen lyhentämiseen. Tässä keskeisenä osana ovat ns. lähetteettömät, jonottamisen sijaan suoraan ajanantamiseen perustuvat käytännöt sekä erikoislääkärikonsultaatioiden tarjoaminen perusterveydenhuollolle. Palveluja runsaasti käyttävien tunnistamista ja heille tarjottavien palvelujen kehittämistä jatketaan edelleen.

Neuropsykiatrisen tutkimuksen, hoidon ja kuntoutuksen toimintamalli on ollut käytössä ja Nepsy-tiimin toiminta on vakiintunut. Jäsenkuntien psykiatrisen osastohoidon käyttö on edelleen vähentynyt. Ulkokunnat ovat ohjanneet potilaita osastohoitoon Ylä-Savoon. Vastantahoisessa hoidossa olevien potilaiden siirtyessä 1.12.2018 alkaen Julkulan sairaalaan, ulkokuntalaisia vapaaehtoisia potilaita on alkanut ohjautua enenevästi Ylä-Savon psykiatriselle ja riippuvuusosastolle.

2 Painopisteiden, tavoitteiden ja toimenpiteiden arviointi

Asiakaslähtöinen toiminta

Vuonna 2019 lääkäreiden alueellista liikkuvuutta edistettiin. Palvelujen saatavuutta on parannettu terveystieteissä ottamalla käyttöön sähköisiä palveluja. Asiakastyytyväisyyden mittaamista on jatkettu säännöllisenä toimintana. Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän nettisivuilla ilmoitetaan reaaliaikaisesti palvelua suosittelevien määrä (NPS). Kuntalaisten osallisuutta on lisätty pitämällä seudullisesti terveyskeskuspalveluja esittelevät "avoimet ovet" -tapahtumat. Avointa tiedotusta on lisätty sekä lehdissä että sosiaalisessa mediassa. eRaadista luovuttiin vuoden 2019 lopussa henkilökunnan ja asiakkaiden aktiivisuuden vähentyessä työkalun käyttöön. Vuoden 2019 lopulla aloitettiin suunnittelemaan kuntayhtymään yhtenäistä asiakas- ja potilaspalautejärjestelmää huomioiden koko palauteprosessin eri vaiheet. Kuntayhtymään hankittiin seudullisesti infotelevisioita asiakkaille suunnatun viestinnän parantamiseksi mm. erilaisista hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyvistä tapahtumista ja omahoitoon tukemiseksi. Asiakaskokemukseen on kiinnitetty huomiota ottamalla palvelumuotoilu ja lean - kehittämismenetelmät käyttöön. Vuoden 2019 aika oli yhteensä yhdeksän aktiivista projektia näiden osalta. Asiakastilojen opasteisiin, viihtyvyyteen, selkeyteen ja esteettömyyteen on kiinnitetty huomiota.

Kokemuksellista laatua on mitattu asiakkailta, omaisilta ja henkilöstöltä vuosittain yksityisessä ja julkisessa kotihoidossa ja asumispalveluissa. Arviointitulokset erosivat mm. virikkeellisyydessä. Lisäksi asiakastyytyväisyyttä mitattiin kotihoidon ateriakuljetuksesta. Kuntouttava päivätoiminta tukee kotihoidon ja omaishoidon jatkuvuutta.

Kuntayhtymässä käynnistettiin ennaltaehkäisevinä toimenpiteinä nuorten alle 20 vuotta maksuton ehkäisy ja neuvolan perhetyö. Asiakkaiden valinnanvapautta on lisännyt palvelusetelin käyttöönotto lapsiperheiden kotipalvelussa ja vammaispalvelulain mukaisessa henkilökohtaisessa avussa.

Yksi Lape-muutosohjelman painopistealue oli kuntakohtakohtaisten avointen kohtaamispaikkojen järjestäminen perheille monialaisena yhteistyönä. Iisalmissa kohtaamispaikkana toimii Perheentalo, Kiuruvedellä avoin päiväkotitoiminta ja Sonkajärvellä

Perheentalo-kerhot. Vieremän avoin kohtaamispaikka käynnistyi loppukesällä 2019. Kohtaamispaikka-toimintamallille on valtakunnalliset kriteerit, joiden laatimiseen ja pilotointiin osallistuttiin kuntayhtymän perhekeskuksesta.

Hyvinvoiva kuntalainen

Terveyspalvelut ja terveysneuvonta järjestivät kausi-influenssarokotuksia kaikissa kunnissa jalkautuen väestön keskuuteen. Hyvinvointityötä tehtiin jalkautumalla kuntalaisten luokse messuille ja tapahtumiin. Aiheina olivat esimerkiksi työikäisen hyvinvointi, punkkien aiheuttamien sairauksien torjunta ja palvelujen esittely. Perheiden parhaaksi tapahtuma järjestettiin kolmannen kerran lokakuussa 2019. Kuntayhtymä järjesti yhdessä lisälmen kaupungin kansalaisopiston kanssa luentosarjan hyvinvointiteemalla, luennot jatkuvat kevääseen 2020.

Ikääntyvien asiakas- ja palveluohjausta sekä ikääntyvien palveluja tehtiin tunnetuksi mm. somessa ja tutustumispäivillä. Palvelutarpeen arvioinnissa käytettiin mm. toimintakyky- ja Audit -mittareita. Ikääntyneille jaettiin liukuesteitä kaatumistapaturmien ehkäisemiseksi. Kotona asumista tuettiin myöntämällä kaikille myöntämisperusteet täyttävälle omaishoidon tukea ja liikkumista tukevia palveluja. Välimuotoisen asumisen ja senioriasumisen vahvistaminen oli yhteinen tavoite kuntien yhteistyössä.

Mielenterveys- ja päihdepalveluissa jäsenkuntien osastohoidon käyttö on vähentynyt. Tämä kertoo avohoidon tehostumisesta sekä hoito- ja kuntoutuspalvelujen monipuolistumisesta. Perhekeskuksessa työskentelee nuorten ehkäisevän päihdetyön työntekijä, joka kiertää vuosittain kaikki yläkoulut ja kuudennet luokat kertomassa päihteiden vaikutuksista sekä osallistuu vanhempainiltoihin ja erilaisiin nuorille tarkoitettuihin tapahtumiin. Ehkäisevä päihdetyö jatkuu, suurimpana haasteena on noussut esille nuorisoiäisten ja nuorten aikuisten päihdetyön kehittäminen. Vuonna 2019 suunniteltiin nuorten (alle 30-vuotiaiden) matalan kynnyksen mielenterveys- ja päihdepalvelu, joka käynnistyy 2020. Mielenterveys- ja päihdepalveluissa vuoden 2019 teemana on ollut riippuvuushoitojen kehittäminen. Kolmannen sektorin ja mielenterveys- ja päihdepalvelujen yhteistyönä toteutui kokemusasiantuntijoiden koulutus.

Iisalmen, Sonkajärven ja Vieremän hyvinvointikertomuksissa yksi painopistealue on lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointi, jonka edistämiseksi kaikki kunnat ovat laatineet useita toimenpiteitä. Osa toimenpiteistä toteutetaan yhteistyössä kuntayhtymän kanssa. Maakunnallinen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen yksikkö toi kuntiin paljon uutta indikaattoritietoa asukkaiden hyvinvoinnista mm. valtuustojen hyte-iltakouluissa.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä toiminnan painopistealueita vuonna 2019 olivat kuntien kanssa tehtävä yhteistyö, jalkautuva työ ja sen koordinointi, verkostoituminen, sosiaalisen median hyödyntäminen ja sähköinen asiointi. Kaikki tapahtumat on järjestetty monialaisessa yhteistyössä kuntien, seurakuntien ja järjestöjen kanssa. Kuntayhtymään päätettiin nimetä kokoaikainen hyvinvointikoordinaattori, jonka sijoituspaikkana on kehittämisyksikkö.

Viihtyisä, terveellinen ja turvallinen ympäristö

Elintarvike- ja vesiperäisiä epidemioita ei vuoden 2019 aikana todettu. Vakavien eläintautien osalta tilanne kuntayhtymän alueella on säilynyt hyvänä. Eläinterveydenhuoltotyö on parantanut tuotantoeläinten hyvinvointia. Asuinhuoneistojen tarkastusten määrä pysyi vuoden 2019 aikana edellisvuosien tasolla. Pääasiallisena syynä asuinhuoneistojen tarkastuspyyntöihin olivat kosteusvaurio- ja mikrobihaittaepäilyt. Pohjavesien tila oli hyvä, mutta pintavesien hyvän tilan tavoitetta ei ole saavutettu. Vesilaitosten jakaman talousveden laatu oli hyvä. Iisalmen reitille vuonna 2017 valmistunut Vesivisio -hanke jatkui Savo-Karjalan vesiensuojeluyhdistyksen Vesiviesti-hankkeella, jossa mm. laadittiin vuonna 2019 internetsivut Iisalmen reitin vesien tilasta. Uintivesien osalta vedet olivat hyvässä kunnossa bakteriologisesti ja sinilevää oli uimavesissä vähän. Uimavesien vesinäytetulokset ja sinilevätulokset olivat nähtävissä uimapaikoilla ja netissä. Kuntalaisten yhteydenotot ilmanlaadusta liittyivät pistemäisiin päästöihin, joita saatiin vähennettyä yhteistyössä kuntalaisten, toiminnanharjoittajien ja viranomaisten kanssa.

OSA II HYVINVOINTISUUNNITELMA VUODELLE 2020

3 Kuntastrategian painopisteet ja linjaukset

Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän strategiset päämäärät ovat:

1. Hyvinvoiva kuntalainen

Terveystenhoito ja sosiaalihuolto muodostavat toiminnallisen, ehyen ja avohoitoa tukevan palvelukokonaisuuden, jonka tavoitteena on

- Ennaltaehkäisevä ja terveyttä edistävä toiminta
- Hyvinvointi- ja terveyserojen kaventaminen
- Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen
- Palvelujen oikea-aikaisuus
- Syrjäytymisen ehkäiseminen

Näihin pyritään huolehtimalla palveluketjujen toimivuudesta, tukemalla kotona asumisen edellytyksiä, tukemalla ja edistämällä eri ikäryhmien työllisyyttä sekä käyttämällä varhaisen puuttumisen mallia perheiden palveluissa.

2. Asiakslähtöinen toiminta

Tavoitteena on

- Potilaan ja asiakkaan aseman ja valinnanvapauden vahvistaminen
- Yhdenvertaisuuden ja osallisuuden lisääminen
- Palveluohjaus ja asiakaspalveluosaaminen

Näihin pyritään lisäämällä potilaan ja asiakkaan valinnanvapautta mm. laajentamalla palvelusetelin käyttöä, pyrkimällä joustavaan palveluiden yhteiskäyttöön yli kuntarajojen, ottamalla käyttöön asiakaspalautejärjestelmä, mahdollistamalla asiakkaiden osallistuminen palvelujen kehittämiseen, laajentamalla palveluohjausmallia

3. Viihtyisä, terveellinen ja turvallinen ympäristö

Hyvä ympäristö, luonnon monimuotoisuus ja hyvä ravinto ovat erittäin merkittäviä hyvinvoinnille

- Ihmisten ja eläinten hyvinvointi
- Luonnonvarojen kestävä käyttö
- Pinta- ja pohjavesien hyvä tila
- Luonnon monimuotoisuus
- Turvallinen ympäristö ja ruoka

4 Hyvinvoinnin edistämisen erillisohjelmien ja -suunnitelmien

Kuntayhtymän strategia

Laaja hyvinvointikertomus 2017-2020

Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä ympäristöterveydenhuollon ja ympäristönsuojelun järjestämissuunnitelma vuosille 2019-2021

Pohjois-Savon sairaanhoitopiirin maakunta- ja sote- uudistuksen esivalmistelun loppuraportti

Ikääntyneen väestön hyvinvointiohjelma 2017–2019 (omat ohjelmat Iisalmi, Kiuruvesi, Sonkajärvi, Vieremä)

Ikääntyneiden palveluopas 2019

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2017-2021

Terveysneuvonnan toimintaohjelma 2019-2021

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvo suunnitelma 2017-2018

Mielenterveys- ja päihdesuunnitelma 2016-2020

Turvallisuussuunnitelma

Itsenäisen asumisen toimenpideohjelma 2018-2019 Iisalmen kaupunki ja Ylä-Savon SOTE kuntayhtymä

5 Hyvinvointisuunnitelma

Asiakaslähtöinen toiminta

Tavoite	Toimenpiteet ja vastuutaho	Resurssit	Arviointimittarit
Palvelujen saatavuus	Palvelukokonaisuuksien ja integraatioiden kehittäminen.		Terveyspalveluissa läheteiden ja käyntien määrä, asiakastytytvyisyys, kanteluiden ja muistutusten määrä.
	Sähköisten palvelujen laajentaminen		Terveyspalveluissa sähköisen ajanvarauksen kontaktien määrä (hat -kontaktit, käyntien määrä, henkilöstöresurssit). Etähoivan asiakkuuksien määrä (hoito- ja hoivapalvelut).
Kuntalaisten osallisuuden edistäminen	Keskustelutilaisuudet, seminaarit, työpajat.		Asiakaspalautteet. Tilaisuuksien määrä.
	Asiakas on tyytyväinen saamiinsa palveluihin.		Asiakastytytvyisyyskyselyt.
	Osallisuuden ja vaikuttamisen lisääminen: e-Raati.		eRaati-asiakkaan käyttäjämäärä.
Toimiva asiakasohjaus	Sähköisten työkalujen hyödyntäminen.		Asiakaspalautteet. Henkilöstön osaaminen.
	Monialaisen asiakasohjauksen kehittäminen.		

Valinnanvapauden laajentaminen ja lisääminen	Suoran valinnan palvelut.		Asiakasmäärät.
	Palvelusetelin käytön laajentaminen, asiakassetelin ja henkilökohtaisen budjetin käytön valmistelu.		Asiakas- ja palvelusetelien käyttömäärä % ja asiakkuuksien määrä.
Koetun yksinäisyyden vähentyminen	Matalankynnyksen palveluihin ohjaaminen.		
	Yhteisöllisyyden lisääminen etähoivan kautta mm. VideoVisit.		Asiakaspalaute ja asiakkaiden määrä.

Hyvinvoiva kuntalainen

Tavoite	Toimenpiteet ja vastuutaho	Resurssit	Arviointimittarit
Hyvä toiminta- ja työkyky	Työikäisten työ- ja toimintakykyisyyden vahvistaminen ja tukeminen: riskiryhmien terveystarkastukset, joukkorokotukset, hankkeet ja teemapäivät.		Hyvinvointi-indikaattorit, rokotuskattavuus.
	Kuntalaisia tuetaan omahoitoon ja ohjataan sähköisten palveluiden käyttöön.		Sähköisten palveluiden käyttäjämäärät.
	Pitkäaikaistyöttömien työllistämisen ja aktivoinnin tehostaminen yhteistyössä jäsenkuntien kanssa.		Työllisyystilastot.
	Kuntalaisten tukeminen ensisijaisesti avohoidossa: lastensuojelu, kehitysvammahuolto ja mielenterveys- ja päihdepalveluissa.		Laitoshoidon hoitopäivien määrä.
	Tuetaan asiakkaiden kotona asumista ja asumisen uusia muotoja mm. yhteisöllinen senioriasuminen.		Kotona asuvat yli 75 vuotta täyttäneistä %.
Hyvä mielenterveys sekä päihteiden ja riippuvuuksien aiheuttamien haittojen vähentäminen	Kuntalaisille tarjotaan matalan kynnyksen integroituja palveluja kaikille ikäryhmille esim. koulutiimit, työttömien terveystarkastukset, ikäihmisten terveystarkastukset.		Asiakas- ja käyntimäärät, asiakastytytyväisyys.
	Varhainen puuttuminen: Audit -kyselyn käyttö asiakasneuvonnassa ja –ohjauksessa.		Audit-kyselyjen käyttömäärä.
	Ehkäisevän päihdetyön koordinointi yhdessä jäsenkuntien kanssa huomioiden eri ikäryhmät.		Hyvinvointi-indikaattorit, kouluterveyskyselyt.

Viihtyisä, terveellinen ja turvallinen ympäristö

Tavoite	Toimenpiteet ja vastuutaho	Resurssit	Arviointimittarit
Lähiympäristöt tukevat asukkaiden hyvinvointia ja aktiivista, turvallista elämää	Rakennusten terveys, sisäilma.	Vastuualueen henkilöstö.	Tarkastuspyyntöjen määrä.
	Talous- ja uimavesien ja ilman laadun (katupöly, hajuhaitat) seuranta.	Vastuualueen henkilöstö.	Vesinäytetulokset ja sinileväseuranta, tulokset näkyvät kuntalaisille netissä. Kuntalaisten tekemät yhteydenotot ilmanlaadusta.

OSA III VALTUUSTOKÄSITTELY

Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän hallitus 21.4.2020.

6 Suunnitelman laatijat

Hyvinvointikertomus on laadittu kehittämispäällikkö Mira Ulmasen ja hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen koordinaattorin Marika Lätin koordinoimana ja jokaisella tehtäväalueella vastuuhenkilöiden toimesta.

7 Suunnitelman hyväksyminen

Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän valtuusto 9.6.2020.